

6 ŞUBAT 2023 DEPREMİ SONRASI ÇOCUK HAK İHLALLERİ GÖZLEM RAPORU

KÜNYE

Saha Gönüllüleri: Çağla Gül Bulut, Hatice Beyza Aydemir, Mücella Üstündağ, Kardelen Çanak, Ecem Erdem Kıvçak, Aslı Uygun, Rumeysa Boşnak, Esra Küpeli, Ayşenur Eyüboğlu, Şeyma Suçin, Dilan Doğan, Yusuf Ayas, Yüksel Özcan, Tuğçe Kartal, Rumeysa Kabaoğlu, Melek Şahin, Nisa Nur Çelik.

Raporu Hazırlayanlar: Çağla Gül Bulut, Hatice Beyza Aydemir, Aşkın Topuzoğlu, Mücella Üstündağ, Kardelen Ateşci, Kardelen Çanak, Ecem Erdem Kıvçak, Aslı Uygun, Rumeysa Boşnak.

GİRİŞ	4
ARAŞTIRMA METODU	5
GÜVENLİK VE ALTYAPI	6
A) ÇOCUĞUN GÜVENLİ OLMA HALİ İLE GELİŞİM OLANAKLARINDAN YARARLANABİLMESİNE DAİR YASAL DÜZENLEMELER.....	6
B) ALTYAPI İLE GÜVENLİĞE DAİR SAHA GÖZLEMLERİ VE ÇOCUK DENEYİMLERİ	7
i. Güvenlik	8
ii. Atık Yönetimi.....	10
iii. Elektrik & İnternet	11
iv. Kanalizasyon	12
v. Yol.....	13
vi. Su.....	14
C) SAHA GÖZLEMLERİ ÇERÇEVESİNDE GÜVENLİK VE ALTYAPI KAPSAMINA DAİR DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	15
ÇOCUĞUN BARINMA HAKKI	17
A) ÇOCUĞUN BARINMA HAKKINA DAİR YASAL DÜZENLEMELER	17
B) ÇOCUKLARIN BARINMA HAKKINA DAİR SAHA GÖZLEMLERİ VE ÇOCUK DENEYİMLERİ	18
C) SAHA GÖZLEMLERİ ÇERÇEVESİNDE ÇOCUKLARIN BARINMALARINA DAİR DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	21
ÇOCUĞUN BESLENME HAKKI	22
A) ÇOCUĞUN BESLENME HAKKINA DAİR YASAL DÜZENLEMELER.....	22
B) ÇOCUKLARIN BESLENMESİNE DAİR SAHA GÖZLEMLERİ VE ÇOCUK DENEYİMLERİ	23
C) SAHA GÖZLEMLERİ ÇERÇEVESİNDE ÇOCUKLARIN YETERLİ VE DENGELİ BESLENMELERİNE DAİR DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	25
SAĞLIK HAKKI	26
A) ÇOCUĞUN SAĞLIK HAKKINA DAİR YASAL DÜZENLEMELER.....	26
B) ÇOCUKLARIN SAĞLIĞINA DAİR SAHA GÖZLEMLERİ VE ÇOCUK DENEYİMLERİ	27
i. Sağlık Hizmetlerine Erişim	28
ii. Bedensel ve Zihinsel Sağlığının Korunması ile Gelişimi	29
iii. Temiz Kıyafete Erişim	31

iv. Temiz Tuvalet ve Banyoya Erişim.....	32
c) SAHA GÖZLEMLERİ ÇERÇEVESİNDE ÇOCUKLARIN SAĞLIK HAKKINA DAİR DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	33
ÇOCUĞUN EĞİTİM HAKKI.....	34
A) ÇOCUĞUN EĞİTİM HAKKINA DAİR YASAL DÜZENLEMELER	34
B) ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNE DAİR SAHA GÖZLEMLERİ VE ÇOCUK DENEYİMLERİ.....	36
C) SAHA GÖZLEMLERİ ÇERÇEVESİNDE ÇOCUKLARIN EĞİTİM HAKKINA DAİR DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	37
ÇOCUĞUN OYUN HAKKI.....	38
A) ÇOCUĞUN OYUN HAKKINA DAİR YASAL DÜZENLEMELER	38
B) ÇOCUKLARIN OYUN HAKKINA DAİR SAHA GÖZLEMLERİ VE ÇOCUK DENEYİMLERİ.....	39
C) SAHA GÖZLEMLERİ ÇERÇEVESİNDE ÇOCUKLARIN OYUN HAKKINA DAİR DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	41
ÇOCUĞUN İYİ VE GÜVENDE OLMA HALLERİNİN SAĞLANMASI	42
A) ÇOCUĞUN İYİ VE GÜVENDE OLMA HALİNE DAİR YASAL DÜZENLEMELER.....	42
B) ÇOCUKLARIN ÇOCUĞUN İYİ VE GÜVENDE OLMA HALİNE DAİR SAHA GÖZLEMLERİ VE ÇOCUK DENEYİMLERİ	43
C) SAHA GÖZLEMLERİ ÇERÇEVESİNDE ÇOCUKLARIN ÇOCUĞUN İYİ VE GÜVENDE OLMA HALİNE DAİR DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	44
ÇOCUKLARA SORDUK: SİZİ NE MUTLU EDERDİ?	45
SONUÇ.....	48
EK-1: ÇOCUK GÖRÜŞME RAPORU	49
EK-2: YETKİLİ GÖRÜŞME RAPORU.....	50

GİRİŞ

Türkiye'nin taraf olduğu 1989 Tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uyarınca, Devletler, çocukları her türlü ihmal ve istismardan korumak, çocukların iyi ve güvenli hallerini sağlamak, çocukların sağlıklı gelişimleri için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Devlet, çocukların temel haklarını güvence altına alan önleme ve pozitif yükümlülüklerine her koşulda başka bir ifadeyle doğal afet zamanlarında dahi güvence sağlamalıdır.

6 Şubat 2023 tarihinde her ikisi Kahramanmaraş merkez üslü, Hatay, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerini etkileyen deprem meydana gelmiştir. Her zaman olduğu gibi depremden en büyük zararı gören, en çok etkilenen yine çocuklar olmuştur. Bu kapsamda, deprem sonrasında bu bölgelerdeki çocukların yaşadığı hak ihlallerine dikkat çekebilmek, devletin temel haklara yönelik güvence sağlaması gerekliliğini vurgulamak, çocukların deprem ve deprem sonrası olmak üzere acil durum, tespit ve inşaa süreçlerinden olumsuz etkilenmesini en aza indirmek ve çözüm önerileri oluşturmak adına İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi tarafından yerinden gözlem tekniğı kullanılarak 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı çalışmaları sırasında yapılan tespit ve değerlendirmeler neticesinde gözlem raporu hazırlanmıştır.

Raporun oluşumunda katkıda bulunan herkese teşekkür eder, çocukların ihtiyaçlarına uygun güvenli yaşam hakları, ihmal ve istismardan korunmaları için çaba gösteren çalışmalara aynı kararlılıkla devam edeceğimizi bir kez daha belirtiriz.

İSTANBUL BAROSU ÇOCUK HAKLARI MERKEZİ

ARAŞTIRMA METODU

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi tarafından hazırlanan raporda, 23.04.2023 – 24.04.2023 tarihlerinde Hatay ilinin Samandağ ilçesinde bulunan Sutaşı Çadırkenti, Antakya ilçesi Orhanlı mahallesinde bulunan Kocaeli Çadırkenti, Kırıkhan ilçesinde bulunan Beykoz Çadırkentlerinde 40 çocuk ile görüşülmüştür. Çocuklar ile yapılan görüşmelerde EK-1’de yer alan sorular çocukların gelişimine uygunluğu ve katılım hakkının deprem bölgesine yansımalarının raporda yer almasının önemi dikkate alınarak uygun olarak sorulmuştur.

Rapor, çocuk haklarının deprem bölgesinde görünürlüğü, süreçsel gelişimi ile hakların sosyal ve kamusal gerekliliklerinin tespitinde çocukların katılım haklarının bir sonucu olarak hazırlanmıştır. Araştırma metodu olarak, gözlem, görüşler ve çocukların ifadeleri rapor metoduna dayanak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda EK-1’de yer alan soruların ana ekseninde rapor hazırlanmıştır. Tamamlayıcı olması açısından ise ulusal ve uluslararası metinler çocuk hakları özelinde açıklanmıştır.

GÜVENLİK VE ALTYAPI

a) Çocuğun Güvenli Olma Hali ile Gelişim Olanaklarından Yararlanabilmesine Dair Yasal Düzenlemeler

Çocukların ihmal ve istismardan korunması amacıyla gelişim olanaklarının sunulabilmesi için güvenli bir ortamın sağlanması gerekmektedir. Çocuğa güvenli ortamın sunulması ise çocuğun anne ve babasıyla birlikte devletin de sorumluluğunu içermektedir. Devletin yükümlülüğü, çocuk haklarının evrensel yönü itibariyle hem ulusal hem de uluslararası mevzuatlarda düzenlenmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre çocuğun güvenliğinin sağlanması, fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklarına destek verilmesi öncelikli olarak ele alınması gereken konular arasında yer almalıdır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 3/(2), 3/(3) fıkraları uyarınca; "...Taraflar Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar. Taraflar Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların; hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler." hükümleri ile çocuğun güvenliği kapsamlı olarak uluslararası mevzuatta yerini almıştır. Çocuğun güvenliği kapsamına çocukla kişisel mesafenin korunması da dahildir. Çocukla kişisel mesafenin korunması, çocuğun özgüveninin gelişimine ve sınırlarını öğrenme sürecine sunduğu katkı ve aynı zamanda çocuğun fiziksel ve duygusal güvenliğinin sağlanması bakımından önem taşımaktadır. Çocukların kişisel mekanına saygı gösterilmesi, onların güvenli bir ortamda büyümelerine yardımcı olur. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çocukların fiziksel ve duygusal güvenliğini sağlama hakkını da içermektedir. Her ne kadar Sözleşme metninde doğrudan 'kişisel mesafe' kavramı yer almasa da Sözleşme'nin 19, 34 ve 36. maddeleri çocuğun güvenliği ve kişisel sınırlarını korumaya yönelik ilkelere açıkça vurgu yapmaktadır. Zira, çocuğun kişisel mesafesine saygı göstermek, onun özerkliğini ve sınırlarını tanımak anlamına gelir. Bu tanıma ile birlikte, çocuğun diğer temel hak ve özgürlükler kapsamında yerine getirilmesi ve uygulanmasında üstün yararı bulunan politika ve denetimler, realiteye çocuk nezdinden bakışla gerçekleştirilme imkanı bulur.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 24. maddesinde ise taraf devletlere temiz içme suyunun sağlanması ve çevre kirliliği ile mücadele edilmesi hususunda sözleşmesel yükümlülük getirilmiştir. Aynı şekilde Sözleşme'nin 27. maddesinde "Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler." düzenlemesine yer verilmiştir. Böylece sözleşme ile koruma altına alınan haklar bakımından taraf olma şartının bir gerekliliği olarak ulusal düzenlemelerin uyum içinde olması ilkesi bağlamında bu haklar ulusal mevzuatta da koruma altına alınmıştır. T.C. Anayasası'nın 2. maddesi uyarınca; "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik sosyal bir hukuk devletidir ve yine on dokuzuncu maddesi uyarınca Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir." Diğer yandan Anayasa'nın 6. maddesi uyarınca ise "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir." Anayasa'nın 22. maddesi uyarınca "Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir", Anayasa'nın 61. maddesi uyarınca "Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur." Bununla beraber Anayasa'nın 65. maddesinde ise "Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir." şeklinde düzenlemeler de mevcuttur.

Yukarıda yer alan uluslararası ve ulusal metinler doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti Devletinde bulunan tüm çocukların her durumda korunması, haklarının ve refahlarının güvence altına alınması devletin yükümlülükleri arasında yer almaktadır.

b) Altyapı ile Güvenliğe Dair Saha Gözlemleri ve Çocuk Deneyimleri

Raporun bu alt başlığında Sutaşı Çadırkenti, Kocaeli Çadırkenti, Beykoz Çadırkentlerindeki güvenlik ve altyapı hizmetleri yasal düzenlemeler kapsamında yapılan saha gözlemleri ve çocuk deneyimleri ile değerlendirilerek bütüncül olarak ele alınacaktır.

i. Güvenlik

Çocuklara çadırkentlerde güvenliğin sağlanıp sağlanmadığı, güvenlik hizmetini yeterli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Raporda yer alan çocuklardan 29'u, ebeveynlerinden (anne) ise 3'ü bu soruları yanıtlamıştır. 29 çocuktan 12'si ve çadırkentte kalan 3 annenin çadırkentleri güvenli bulduklarını, 17'sinin ise çadırkentleri güvenli bulmadıklarını söylemiştir. Güvenli bulan 12 çocuktan 8'i sadece güvenli olduğunu söylerken geriye kalan 4 çocuğun amalarının olduğu görülmüştür. Bu çocuklar ifadelerinde;

"Burası güvenli ama diğer çocuklar beni dövüyor." (Beykoz çadırkenti)

"Ailemle kaldığım için güvende hissediyorum." (Sutaşı Çadırkenti)

"Güvende hissediyorum, her yerde askerler var. Korkum oluyor bazen çadırda tek kalmak istemiyorum, annem bir yere gidince ben de onunla gidiyorum." (Beykoz çadırkenti)

"Güvende hissediyorum, askerler var, başıma bir şey gelirse onlara söylerim. Bazen dışardan gelen çocuklar bizimle kavga ediyor." (Beykoz çadırkenti)

Kendini güvende hissetmeyen 17 çocuktan 5'i sadece güvende hissetmediklerini söylemiştir. 29 çocuktan 5'i akran zorbalığına uğradıklarını ifade etmiştir. Çocukların ifadeleri ile:

"Urfa'lılar geliyor eşyalarımızı çalıyor."

"Dün akşam bizimle kavga edeceklerdi biz kaçtık."

"Kendimi bazen rahat hissetmiyorum, deli Mehmet bazen bizlere taş atıyor." (Sutaşı Çadırkenti)

"Burası güvenli ama diğer çocuklar beni dövüyor." (Beykoz çadırkenti)

"Güvende hissediyorum, askerler var, başıma bir şey gelirse onlara söylerim. Bazen dışardan gelen çocuklar bizimle kavga ediyor." (Beykoz çadırkenti)

29 çocuktan 4'ü güvenliğin yetersizliğinden bahsetmiştir.

İki kapıya güvenlik istiyorum. (Beykoz çadırkenti)

Çadırkente isteyen istediği gibi girip çıkabiliyor, yalnızca tel örgülerle güvenlik sağlanıyor. (Sutaşı Çadırkenti)

Kocaeli çadırkentinde kalmayan ancak annesi orada çalıştığı için onunla birlikte çadırkente giden bir çocuk “Çok güvende hissetmiyorum. Çünkü evin karşında bir tane ev var. Kolonları patlamış yan yatmış eve gitmemizi zorlaştırıyor ve korkuyorum.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

Kocaeli Çadırkenti yetkilileriyle yapılan görüşmede çadırkent içerisinde bir kere aile içi şiddetin gerçekleştiği, şiddet uygulayan kişi hakkında uzaklaştırma kararı çıkarıldığı ve şiddet mağduru anne ve çocukların PSD ile görüşürüldüğü bildirilmiştir.

Çocuklarla yapılan görüşmeler neticesinde çocuklar güvende hissetmemelerine gerekçe olarak akran zorbalığı, enkazların çadırkentlerin olduğu bölgeye yakın olması ve çadırkentlere dışarıdan insanların gelmelerini göstermişlerdir. Saha araştırmacıları tarafından çadırkentlerin fiziksel koşulları incelenmiştir. Bu kapsamda, çadırkentlerde bölgenin, tel örgüler ve jandarma veya askerlerle güvenliğin sağlanmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Beykoz Çadırkentinin stadyumun içerisine kurulması sebebiyle güvenlik önlemlerinin diğer çadırkentlere göre daha donanımlı ve yeterli olduğu kanaatine varılmıştır. Ancak çadırkentlerde güvenliğin sağlanması amacıyla güvenlik görevlileri olmasına karşın giriş ve çıkışların yeteri kadar denetlenemediği, çadırkent sakinleri dışındaki kişilerin çadırkente giriş ve çıkışlarının serbest olduğu ve çadırkent içerisinde yaşayan çocuklarında yanında ebeveynleri olmadan rahatlıkla çadırkentten dışarı çıkabildikleri diğer sonuçlar arasındadır.

Yine saha araştırmacıları tarafından 23 Nisan kapsamında kendilerine hediye getirildiğini anlayan çocuklar tanımadıkları kişilerin araçlarının içerisine girmeye çalıştıkları, kişisel mesafenin azaldığı etkinliklerde çocukların istimara açık hale geldiği gözlemlenmiştir. Tüm bu hususlara ek olarak, birçok çocuğun 23 Nisan kapsamında hediye almak için genel olarak tek başlarına çadırkente geldiği, aslında bu çocukların ya yardımların ulaşmadığı çadırkentlerde kaldığı ya da yıkılan evlerinin önünde kurulan çadırlarda kaldığı tespit edilmiştir.

ii. Atık Yönetimi

- Sutaşı Çadırkenti; 23.04.2023 tarihinde Merkez olarak yapılan gözlemler neticesinde çadırkentten etrafında çöplerin olduğu, yaşam alanlarının yakınlarında yer alan çöplerin etrafa kötü kokular yaydığı ve kötü koku yayılımının engellenmesi doğrultusunda, çöplerin toplanması ve temiz çevrenin sağlanması amacıyla çalışmaların halihazırda yapılmadığı gözlemlenmiştir.

Sutaşı Çadırkent Çevresi

- Kocaeli Çadırkenti; Yetkililer tarafından konteynerlerin günlük olarak toplandığı; atık yönetiminin depremin yaşandığı ilk iki ay Kocaeli Belediyesi tarafından koordine edildiği daha sonra Hatay Belediyesi'nin devraldığı belirtilmiştir. 23.04.2023 tarihinde yapılan gözlemler neticesinde çadırkentten etrafında çok fazla konteynerlerin olduğu ancak çöplerin konteynerlerden taşıdığı ve yetkililer tarafından atık yönetiminin yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kocaeli Çadırkenti Konteyner Bölgesi

- Beykoz Çadırkenti; 24.04.2023 tarihinde Merkez olarak yapılan gözlemler neticesinde çadırkentin etrafında çok fazla konteynerlerin olduğu gözlemlenmiş ve etrafında çöpe rastlanılmamıştır.

Beykoz Çadırkenti Konteyner Bölgesi

iii. Elektrik & İnternet

- Sutaşı Çadırkenti; çocuklar ile yapılan görüşmelerde çocukların çadırkentte elektrik olmadığına dair beyanları bulunmaktadır.
- Kocaeli Çadırkenti; yetkililer ile yapılan görüşmede ücretsiz elektrik ve WIFI hizmeti verildiğini, çadırkent içerisinde elektrikçi personellerinin olduğu belirtilmektedir. Ancak tarafımızca çocukların WIFI hizmetini verimli olarak kullanabilecekleri bilgisayar alanlarının oluşturulmadığı tespit edilmiştir.
- Beykoz Çadırkenti; çadırkentlerde kalan depremzede anne tarafından elektrik problemi yaşanmadığı ifade edilmiştir. WIFI hizmetinin olup olmadığı hakkında Merkez tarafından tespit bulunulamamıştır. Ancak TEGV tarafından ilköğretim öğrencilerine yönelik bilişim üzerine etkinlikler yapıldığı, Robotik Kodlama eğitimi verildiği, MEB ile koordineli olduğu gezici aracın içerisinde bulunan görevli personel tarafından belirtilmiştir.

TEGV Bilişim Gezici Aracı

iv. Kanalizasyon

- Sutaşı Çadırkenti; Birden çok seyyar tuvalet mevcuttur. Ancak 80'e yakın çadır bulunduğundan yeterli gelmemekte ve çok fazla sıra olmaktadır. Temizlik konusunda ciddi sıkıntılar yaşandığı gözlemlenmiştir. Çadırkentte bulunanlar tarafından dezenfekte işlemlerinin yapılmadığı belirtilmiştir. Çadırkentte bulunan çocuklardan 2'si pis atıkların yaşam alanlarından uzaklaştırılması ve şehir logarlarının düzenli olarak temizlenmesi süreçlerinin her bir aşamasını içeren kanalizasyon sistem ve hizmetlerinin insan onuruna yakışır derecede düzenlenmediğini ve şebeke ağlarının altyapı sorunları nedeniyle yeterli olmadığını belirtmiştir.

“Büyük çadırın içinde banyo var orası temiz. Tuvalet de var ama orası temiz kokmuyor”

“Duş problemi var.”

- Kocaeli Çadırkenti; Tuvaletlerin kadın – erkek olmak üzere ayrıldığı, yeterli sayıda tuvaletin bulunduğu ancak yapılan gözlem sırasında tuvaletlerden birinin açık ve kırık olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan, tuvaletlerin temiz ve sabun koktuğu gözlemlenmiştir.

Çadırkentte yaşayan 7 çocuğa kullanabilecekleri banyo ve tuvaletlerin bulunup bulunmadığı, temizlik ihtiyacının karşılanmasına yönelik bu gibi alanların yeterli sayıda olup olmadığı, temizlik ve hijyen şartlarının sağlanıp sağlanmadığı sorulmuştur. Çocuklardan 3'ü tuvaletlerin temiz olduğunu, 1'i duş alanlarının hepsinin açık olmadığını, 3'ü ise kirli olduğunu belirtmiştir;

“Var ama duşlukların hepsi aktif değil.”,

“Görevliler her gün temizliyor ama yine de kirli. Çok kişi olduğu için tuvaletler yetmiyor. Tuvalette nasıl istiyorsanız öyle bırakın yazılmış.”

“Yıkanmıyorum tuvaletler pis.”

Klozet

Duş Alanı

- Beykoz Çadırkenti; Tuvalet ve banyoların yeterli sayıda ve temiz olup olmadığı hakkında Merkez tarafından gözlem olgusuna dayalı herhangi bir tespitte bulunulamamıştır.

Ancak Çadırkentte bulunan 6 çocuktan 4'ü tuvaletlerin temiz olduğunu belirtmiştir. Tuvalet ve banyoların temiz olduğunu ifade eden 4 çocuktan 1'i "Tuvalet temiz ama geçen gün bir çocuk banyoya kakasını yapmıştı." şeklinde beyanda bulunmuştur. 6 çocuktan 2'si ise tuvaletlerin hijyenik açıdan uygun olmadığını ifade etmiştir.

"Banyo yapabiliyorum ama tuvaletler çirkin."

"Tuvaletler kötü."

v. Yol

- Sutaşı Çadırkenti, çadırkentin etrafında enkazların olduğu tespit edilmiştir.
- Kocaeli Çadırkenti, çadırkentte çalışan anneye birlikte başka bir yerden gelen çocuk, evlerinden çadırkente gelirken evinin karşısında bir tane evin olduğu bu evin

kolonlarının patlamış yan yatmış olduğunu bu sebepten dolayı eve gitmelerinin zorlaştığını ve korktuğunu belirtmiştir. Merkez tarafından yapılan gözlemler neticesinde de çadırkentin bitişiğinde moloz, toprak ve su birikintilerinin olduğu, ayrıca inşaat demirlerinin kazalara sebebiyet verebilecek şekilde dik açıyla bulunduğu, ağır hasarlı binaların olduğu bu durumun çocuklar için ciddi tehlike arz ettiği tespit edilmiştir.

Kocaeli Çadırkenti çevresi

- Beykoz Çadırkenti: tespit yapılamamıştır.

vi. Su

- Sutaşı Çadırkenti: 23.04.2023 tarihinde Merkez olarak yapılan gözlemler neticesinde çadırkentin içerisinde temizlik için kullanılan 10 tonluk 2 adet su deposunun olduğu tespit edilmiştir. Ancak çadırkentte yaşayanlar tarafından söz konusu depoların yeterli gelmediği bunlar gibi en az 2 – 3 depo temiz suya daha ihtiyaçlarının olduğu belirtilmiştir.

Sutaşı Çadırkenti

- Kocaeli Çadırkenti: yetkililer ile yapılan görüşmede çadırkentin susuz kalmadığı belirtilmiştir. Çocukların temiz suya erişimi bakımından Merkez tarafından çadırkentte 10 tonluk su tanklarının bulunduğu ancak yeterli sayıda olup olmadıkları hususunda gözlem olgusuna dayalı herhangi bir tespitte bulunulamamıştır.

Kocaeli Çadırkenti

- Beykoz Çadırkenti: Çocukların temiz suya erişimi hakkında Merkez tarafından gözlem olgusuna dayalı herhangi bir tespitte bulunulamamıştır.

c) Saha Gözlemleri Çerçevesinde Güvenlik ve Altyapı Kapsamına Dair Değerlendirme ve Sonuç

Çadırkentlerde çocuğun güvenliğinin sağlanması, fiziksel ve ruhsal sağlıklarına destek verilmesi öncelikli konular arasındadır. Güvenliğin ve altyapı hizmetlerinin süreklilik teşkil edecek şekilde, çocuğun yararını dikkate alan politikalar oluşturularak sağlanması elzemdir. Bu kapsamda:

- Çocukların bulunduğu alanlar etkin olarak izlenmeli ve takibi için kamera sistemleri ve güvenlik ekipleri artırılmalıdır.
- Çocukla kurulan iletişimde açıklık, kendi sınırlarını öğrenmesi konusundaki teşvik, şüpheli durumları yetkililere bildirme ve güvenliği sağlayacak kaynaklara başvurma hususunda kapsamlı bilincin yaratılması gerekmektedir.
- Çadırkent ve çevresinde gündelik hayatı aksatmayacak ve fakat güvenlik önlemlerinde aksaklığa sebebiyet vermeyecek ölçüde ziyaret, yardım ve etkinlikler dahil olmak üzere giriş ve çıkışlar denetlenmeli ve kayıt sistemi oluşturulmalıdır.

- Özel gereksinimli çocukların güvenliğinin sağlanması ve altyapı hizmetlerinden yararlanabilmesi için doğrudan ya da dolaylı, ayrımcılık içermeyen ve kapsayıcı yaklaşımlar benimsenmelidir.
- Kişisel sınırın yaratılmasına, çocuğun üstün yararına hizmet ettiği düşüncesiyle gerçekleştirilen etkinliklerde fiziksel ve duygusal mesafenin korunmasına, çocuklarla gerçekleştirilen iletişim temalı görüşmelerde anlayış ve hassasiyete öncelik verilmeli ve uzmanlar tarafından kişisel mesafenin korunması için çocukları gözlem altında tutması gerekmektedir.
- Akran zorbalığının önlenmesi için alanında uzman sosyal hizmet uzmanlarının ortak alanlarda çocukları gözlemlemeli ve bölgede bulunan yetkililere eğitim verilmelidir.
- Çocukların terk edilmiş ya da enkaz haline gelen binaları kullanmalarını engellemek için gerekli önlemler acil olarak alınmalıdır.
- Sokak, cadde, kaldırım, yaya yolu ve benzeri ortak kullanım alanlarında çocukların güvenli hareket etmelerini sağlayacak şekilde tehlikeli veya zarar verme ihtimali olan unsurlar kaldırılmalı ve yeterli aydınlatma sağlanmalıdır.
- Çocukların hizmet aldığı kurum / kuruluşların çevresinde güvenlik önlemleri artırılmalıdır.
- Atık toplama işlemleri sürekli ve devamlı bir şekilde koordine edilmelidir.
- Elektrik ve internet kesintisiz sağlanmalıdır.
- Kanalizasyon hizmetleri maksimum hijyen ve adet bakımından yeterli sayıda, çocuk ve özel gereksinimli bireylerin kullanımına uygun olmalıdır.
- Çocukların temiz suya erişiminin sağlık hakkının bir uzantısı olma niteliği gereği temiz suya ulaşımın koşulsuz ve bedelsiz sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılarak mevcut temiz su tanklarının sayısı bölgede bulunan kişi sayısı ile orantılı olacak şekilde çoğaltılmalıdır.
- Bu alanlar çocuk dostu alanlar haline getirilmeli, çocukların kendilerini güvende hissedebilmeleri ve yaşanabilecek olası risklere karşı hazır bilinçlendirilmelidir.

ÇOCUĞUN BARINMA HAKKI

a) Çocuğun Barınma Hakkına Dair Yasal Düzenlemeler

Barınma hakkı; güvenli, ulaşılabilir, insani yaşam standartlarına uygun, yaşanacak afetlere karşı dayanıklı ve elektrik, su, doğalgaz, internet gibi asgari düzeydeki yaşamsal ihtiyaçları da içeren insanın en temel yaşamsal hakkıdır. Bu doğrultuda her çocuğun da sağlığı ve iyi yaşaması için yeterli yaşama standartlarına uygun şekilde barınma hakkı vardır. Devlet bu kapsamda çocuğun barınma ve konut ihtiyacını sağlamakla yükümlüdür. Anayasanın 57. maddesinde yer alan konut hakkına dair; “Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır.” ifadesine yer verilmiştir. Bu düzenleme ile, kişilerin temel insani gereksinimlerini karşılayabilecek, insan haysiyetine yakışır biçimde konut ve barınma hakkı gerekliliği Anayasa ile güvence altına alınmıştır. Devletin Anayasal bağlamdaki yükümlülüğünün yanında uluslararası sözleşmelerde de yer alan hükümler çerçevesinde sorumluluğu bulunmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre çocuğun en temel haklarından biri olan barınma hakkı, yaşamsal niteliği nedeniyle ön plana çıkmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 16. maddesinde yer alan "Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldıramaz. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır." hükmünde çocuğun konut hakkına müdahale yapılamayacağının üzeri çizilmiştir. Sözleşmenin 27. maddesinde “Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.” şeklindeki hükümlerle yaşamsal olan barınma hakkının çocuğa sağlanma yükümlülüğüne değinilmiştir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 11. maddesindeki; “Bu Sözleşmeye taraf devletler herkesin, yeterli beslenme, giyim ve konut da dahil olmak üzere geliştirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.” ifadesiyle taraf ülkelerin yerine getirmeleri zorunlu görevlerini ihtiva etmektedir. Tüm bu kapsamda çocukların yaşamsal olan faaliyetlerini sürdürmeleri için barınma hakkının sağlanması elzemdir. Barınma hakkı hem uluslararası hem de ulusal metinler ile güvence altına alınmıştır. Başta çocuklar olmak üzere tüm kişiler için barınma hakkının gereğini yerine getirmek devletin vazgeçemeyeceği, erteleyemeyeceği bir

görevidir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinde bulunan tüm çocukların her durumda korunması, haklarının ve refahlarının güvence altına alınması devletin yükümlülükleri arasında yer almaktadır. Netice itibariyle çocuğun iyi, sağlıklı ve güvende hissetmesi için elverişli konut hakkı, elverişli yaşam standardı hakkının ayrılmaz bir parçası olarak tanınmalı; hakkın yaşamsal önemi ve ertelenme olasılığının çocuk nezdinde yaratacağı diğer hak kayıpları da dikkate alınarak, devletin yükümlülükleri kapsamında barınma hakkının gereği gibi karşılanmasına yönelik güvence mekanizmaları oluşturulmalıdır.

b) Çocukların Barınma Hakkına Dair Saha Gözlemleri ve Çocuk Deneyimleri

Raporun bu alt başlığında Sutaşı Çadırkenti, Kocaeli Çadırkenti, Beykoz Çadırkentlerindeki barınma koşullarına dair saha gözlemleri ve çocuk deneyimleri ele alınacaktır. Saha araştırması sırasında afet bölgesinde karşılaşılan 32 çocuğa nerede, kiminle kaldıkları ve barınma şartlarına dair sorular sorulmuş, çocuklar bu kapsamda fikirlerini beyan etmiştir. 32 çocuktan 30'u çadırkentte yaşadığını belirtmiştir. Çocukların 32'si de en az bir aile üyesiyle birlikte kaldığını, çocuklardan 6'sı ise çekirdek aileleri dışındaki kişilerle kalabalık bir şekilde yaşadığını ifade etmiştir. Çocukların anlatımı ile;

“Burada annem, babam, bir kardeşim, halam,dedem, eniştem ve altı kuzenimle birlikte kalıyorum.”

“İki kuzen ailelerimizle birlikte aynı evdeyiz. Deprem sonrasında halamın tek odasında 28 kişi birlikte kaldık.

“Anne, baba, hala, enişte ve kardeşlerim ile kalıyorum.”

“9 kişi kalıyoruz.”

Çocuklara yaşadıkları alanın rahatlığı ve güncel durumu sorulduğunda, çadırları güzel ve rahat bulduğunu beyan eden çocuk sayısı 11'dir. Yapılan saha araştırması sırasında çocukların çadırların rahat olduğunu söyledikleri esnada çekingen tavır sergiledikleri gözlemlenmiştir. Çocukların evlerini kayb ettikleri gibi çadırı da kaybetmemek istemeleri ve cevaplarını bu yönde verdikleri tespit edilmiştir. Çadırların rahat ve güzel olduğunu beyan eden çocukların ifadeleri ile;

“Kaldığım çadır rahat. Üşümüyorum çadırın içi sıcak. Burada farklı bir şey olsun istemiyorum. Çadırı seviyorum”

“Çadır sıcak hiç üşümüyorum ben. Bence rahat. Burası güzel.”

“Çadırımız normal.”

“Çadırda rahatım.”

“Çadırımız rahat, bence güzel.”

Çocuklardan 17’si ise açıkça çadırla ilgili sorunlar olduğunu, rahat olmadıklarının, çadırların küçük olduğunu, sinek probleminin çok fazla olduğunu altını çizmiştir. Barınma hakkının bütüncül bir halde sağlanamadığı bu kapsamda gözlemlenmiştir. Çocuklar beyanlarında sağlık durumlarını olumsuz etkileyen koşulların var olduğunu ve asgari yaşam alanına sahip olamadıklarını belirtmişlerdir. Çocukların anlatımı ile;

“Çok rahat değil aynı süngerde kardeşimle yatıyorum, çok sinek var. Çadırlardan memnun değilim”

“Çadırlar rahat değil, çok sinek var, anneler yemek de yapamıyor”

“Çadırlar rahat değil, sinekler rahatsız ediyor, Okulda çadır o yüzden gitmek istemiyorum.”

“Alerji hastası olduğumdan çadır ortamı(toz, böcek) hastalığımı tetikliyor. Alerjim tetiklendiğinde 15 günde bir iğne yapılıyor. İğneler kortizonlu olduğundan bu doz sağlıklı değil. Çadır kentin kurulduğu zemin yerleşim için uygun değil. Rüzgar olduğunda çok fazla toz kalkıyor. Yağmur yağdığına ise her yer çamur oluyor. Çadırlar yaz için uygun değil. Çünkü kışlık çadırlarda kalınıyor.”

“Çok rahat değil. Yerde uyuyoruz. Yaz geldiği için çadırlar çok sıcak içeride kalamıyoruz.”

“Çadır koşulu bebek için uygun değil. Çadırlar yaz mevsimi için uygun değil. Kardeşim Rüzgar hipoglesimi hastası ve çadırda doktor yok.”

“Çadırımızı fare bastı bu sebeple kaldığımız yeri değiştirdik. Konteynere benzer bir şeyde kalıyoruz ama kaldığımız yer yaza uygun değil.”

“Çadırda 5 kişi kalıyoruz. Çadır rahat değil ve çok sıcak/soğuk oluyor. Konteynere geçmek istiyoruz.”

“İyi değil. Su yok, elektrik yok.”

Çocuklara yaşadıkları alanda ısınma probleminin olup olmadığı sorulmuş ve çocuklardan 9 tanesi çadırın yaza uygun olmadığını, ısı probleminin olduğunu, 4 tanesi üşümediğini, ısınma probleminin olmadığını açıkça ifade etmiştir. Çocuklardan birisi öncelikle çadırın çok sıcak olduğunu daha sonra ise ıslandıklarını ve çok üşüdüklerini söylemiştir. Saha araştırması esnasında bölgede gece ve gündüz sıcaklık farkının çok fazla olduğu ve ısınma durumunu çadırlardaki kişilerin kendi imkanları ile sağladığı gözlemlenmiştir. Çocukların anlatımı ile;

“Rahat ama soba olursa üşümem.”

“Üşümüyorum çadırın içi sıcak.”

“Bizim çadırımız sıcak babam içine soba kurdu. Üşümüyoruz”

“Yaz geldiği için çadırlar çok sıcak içeride kalamıyoruz.”

“Çadır sabah sıcak oluyor. İçeride kalamıyoruz.”

Kocaeli Çadırenti

Kocaeli Çadırenti

Beykoz Çadırenti

Sutaşı Çadırkenti

Yukarıda yer alan, çocuk deneyim aktarımı ve saha gözlemleri neticesinde, çocukların büyük bir kısmı çadırda rahat olmadıklarını belirtmiştir. Bunlara ek olarak, çadırın sıcaklığı ve yaşam etkenleri ile ilgili sorun olduğu belirtilmekte, çadır yaşamının çocukların gelişimi açısından uygun olmadığı, gözlem ile deneyim aktarımı neticesinde ortaya konmuştur. Bu kapsamda, yetkililerce çocukların uygun koşullarda barınmasına dair gerekli önlemlerin hızlıca alınması gerekmektedir.

c) Saha Gözlemleri Çerçevesinde Çocukların Barınmalarına Dair Değerlendirme ve Sonuç

Herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyi yaşaması için yeterli yaşam standartlarına hakkı vardır; barınma hakkı da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Konut; rahat, yeterli, elverişli, sağlıklı ve aile mahremiyetini güvence altına alan bir yer olarak tanımlanmaktadır. Maddi olarak bir konuta sahip olmanın yanı sıra barınılan yerin rahat ,yaşam standartlarına uygun ve hizmete elverişli olması gerekmektedir. Çocukların kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için huzur ve sevgi havasının hakim olduğu aile ortamında , sıcak bir yuvada yetişmesinin gerekliliği kabul edilmelidir. Bu nedenle devletin deprem bölgesinde yer alan çocukların, fiziki ve psikolojik yaşam süreçlerinin olumsuz etkilenmemesi için ivedi olarak barınma ihtiyacını tam teşekküllü sağlamak üzerine politikalar oluşturması gerekmektedir. Bu kapsamda:

- Çocukların, acil ve hayati olarak barınma ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğinden deprem bölgelerindeki çocuk sayılarının belirlenerek, her çocuğun eşit bir biçimde barınması amacıyla acil eylem planı oluşturulmalıdır.

- Çocuğun üstün yararı gözetilerek çocuklu ailelerin acil ihtiyaç kapsamında tespit edilmesi ve konut sağlanma hususunda öncelik verilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda sürekli ve devamlı bir şekilde barınma alanları koordine edilmelidir.
- Çocukların yaşadığı çadır, konteyner vb. ortamların nemden, sıcaktan, soğuktan, yağmurdan, rüzgârdan ve sağlığı olumsuz etkileyecek her türlü tehlikeden izole edilmeli bu kapsamda belirli bir asgari standart oluşturulmalıdır.
- Çocukların mahremiyet alanlarının korunmasına yönelik olarak barınma yerleri, kişisel yaşama uygun olarak düzenlenmelidir.
- Barınma alanlarının çocuk dostu şekilde düzenlenerek kendilerini sağlıklı ve güvende hissetmeleri için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Çocuklara barınma hakkı yanı sıra elektrik, su, internet, ısınma gibi temel ve gerekli hizmetlere erişebilme imkanları sağlanmalıdır.

ÇOCUĞUN BESLENME HAKKI

a) Çocuğun Beslenme Hakkına Dair Yasal Düzenlemeler

Çocukların sağlıklı gelişimlerine katkı sağlayan en temel haklarından biri beslenme hakkıdır. Beslenme hakkı hem ulusal mevzuatta hem de uluslararası metinlerde düzenlenmiştir. Çocukların yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenme gerekliliği dikkate alınarak, yapılan düzenlemeler ile çocuğun beslenmesi güvence altına alınmıştır.

Çocuğun beslenme hakkına dair temel uluslararası düzenlemeler doğrultusunda Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 4. ilkesinde düzenlenen çocuğun yeterli beslenme hakkı “Çocuk toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanır. Sağlık içinde gelişme ve yetişme hakkı vardır. Bu amaçla kendisine ve annesine özel bakım ve korunma olanakları sağlanır. Bu olanaklar doğum öncesi ve doğum sonrası bakımı da içerir. Çocuğun, yeterli beslenme, barınma, eğlenme ve sağlık hizmetlerine erişim hakkı vardır.” ifadeleri ile güvenceyi sağlamaktadır. Bununla birlikte, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 24. maddesinde yer alan temiz içme suyu, anne sütünün yararları ve çocuğun sağlığı ile besleyici yiyecekler sağlanması, yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesine dair taraf devletlere getirilen yükümlülükler de beslenme hakkını güvence altına almakta ve taraf devletlere birçok yükümlülük getirmektedir. Ulusal mevzuatlar kapsamında, Türkiye’de beslenme hakkıyla ilgili doğrudan bir düzenleme yer almamakta, bu hakka dolaylı olarak yer verilmektedir. Ancak 1961 Anayasa’sında “devletin halkın gereği gibi

beslenmesi için gerekli tedbirleri alacağı” şeklindeki hükmüyle beslenme hakkına açıkça yer almaktaydı. 1982 Anayasa’ında ise beslenme hakkına dair devlete pozitif yükümlülük getiren bu düzenleme doğrudan hayat bulmamıştır. Bu kapsamda beslenme hakkı; yaşam hakkı ve sağlık hakkı içerisinde değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, Milli Eğitim Temel Kanunu 2/(2) fıkrasında yer alan “beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişilik; (...); yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” düzenlemesinden de beslenme hakkının dolaylı olarak düzenlendiği, devlete yükümlülük getirdiği sonucuna varılabilir. Zira, beslenmenin bu denli önemi, birçok yasal metinde temel hak olarak düzenlenmesine etki etmiş, bu düzenlemeler neticesinde çocuklar için güvence sağlanması hedeflenmiştir.

b) Çocukların Beslenmesine Dair Saha Gözlemleri ve Çocuk Deneyimleri

Çocuklara sorulan sorulardan 32 çocuk yemek ihtiyacının karşılanıp karşılanmadığı, yemekleri yeterli bulup bulmadığına dair fikrini beyan etmiştir. 32 çocuktan sadece 2’si yemeğin olduğunu belirtmiştir. Yemekleri güzel bulduğunu belirten çocuk sayısı ise 5’tir. Çocuklar yemekleri güzel bulsa dahi, yemek kuyruğunu uzun bulmuş ve menüde patates-köftenin olmasını ifade etmiştir. Çocukların ifadeleri ile:

“Yemekler güzel yemek yiyorum. Yemek istediğimi de yiyorum.”

“Yemekler güzel. Ama yemek sırası çok oluyor.”

“Yemekler güzel oluyor.”

“Yemekler güzel oluyor ama patates köfte isterdim ben.”

“3 öğün yemek çıkıyor. Et yemeklerde var.”

Çocuklardan 5 tanesi, çadırkentteki yemekleri yemediklerini, çocuklardan biri yemekleri bazen dışardan aldıklarını, birkaçı ailelerinin yemek yaptığını ve bu şekilde yemekleri güzel bulduğunu ifade etmiştir. Çocuklardan bir tanesi başta yemekleri güzel bulduğunu ifade etse de daha sonra yemekleri güzel bulmadığını ve bu sebeple yemek almadıklarını belirtmiştir. Çocukların ifadeleri ile:

“Çadırın önüne ocak kurduk yemekleri annem onda yapıyor. Büyük de bir tüpümüz var. İstediklerimi yiyorum. Etli köfte ve künefe güzel.”

“Bazen yardım geliyor. Bazen de biz parayla satın alıyoruz.”

“Yemekleri yiyemiyorum, dışardan alıyoruz, et, sucuk, tavuk yiyorum ama bunları alamıyoruz. 3 kişilik aileye sıvıyağ vermiyorlar.”

“Yemeği biz yapıyoruz.”

Çocukların 19’u yemekleri yeterli; bu çocuklardan 9’u yeterli bulmamanın yanı sıra güzel de bulmamaktadır. Çocukların bazıları bazen yemeklerin kalmadığını, istediklerini yiyemediklerini, çadırkentte kalmayanların çadırkentte gelerek yemek aldıklarından kuyruğun uzun olduğunu ve yemeğin yetmediğini ifade etmiştir. Yemeği güzel ve/veya yeterli bulmayan çocuklardan birkaçının ifadeleri ile:

“Yemek dağıtıyorlar, kalmadı diyorlar, oyuncak dağıtıyorlar kalmadı diyorlar.”

“İstediklerimi yiyemiyorum. Bulgur tavuk patates yemeğini seviyorum sadece.”

“Yeteri kadar karşılanmıyor. Çadırkent dışında kalanlar da yemek ihtiyacı için çadırkentte geliyor bu sebeple yemek sırası çok oluyor ve yemek yetmiyor. Çadırkentte düzen maalesef yok. Dışarıdan gelenler bizim hakkımızı gasp ediyor.”

“Yemek sırası çok oluyor. Sabah annem erken kalkıyor yemek sırası için. Hangi sıraya yetişeceğini bilemiyor çünkü her şeyin çok sırası var. Yemekler çok güzel değil.”

“Karşılıyor ama özellikle son zamanlarda çok eksik, karnımız doymuyor.”

“Çadırkentte ilk geldiğimizde daha iyiydi. AFAD’ın koordinasyonu alması ve yardımların azalmasıyla birlikte son 2-3 haftadır çok azaldı, yalnızca çorba veriliyor.”

“Sabah 8:30 , akşam 18:00’de yemek dağıtılıyor. Fakat öğlen yok.”

“Meyve çok verilmiyor.”

“Her gün kuru fasulye pilav veriyorlar.”

Kocaeli Belediyesi Çadırkenti

Yukarıda yer alan, çocuk deneyim aktarımı ve saha gözlemleri neticesinde, çocukların büyük bir kısmı yemekleri yeterli ve güzel bulmadığını belirtmiştir. Bunlara ek olarak, öğünlerin bazen atlanıldığı belirtilmekte, kuyrukların çok ve dağınık olduğu, besinlerin çocuk gelişimine ve ihtiyacına yönelik olmadığı gözlem ile deneyim aktarımı neticesinde ortaya konmuştur. Bu kapsamda, yetkililerce çocukların yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenmesine dair önlemlerin hızlıca alınması gerekmektedir.

c) Saha Gözlemleri Çerçevesinde Çocukların Yeterli ve Dengeli Beslenmelerine Dair Değerlendirme ve Sonuç

Kişilerin yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenmesi çocukluk dönemlerinde fiziksel ve zihinsel gelişimiyle; sağlıklı bir hayat sürmeleri için önemlidir. Bu sebeple, çadırkentlerde bulunan çocukların temiz, besleyici gıdaya erişimi önceliklenmesi gereken konuların başında gelmektedir. Çocuk deneyim aktarımı ve saha gözlemleri neticesinde çocukların büyük çoğunlukla yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenmediği gözlemlenmiştir. Bu kapsamda çocuk dostu bütüncül politikalar oluşturularak:

- Çadırkentteki çocukların gelişimine uygun yeterli, çeşitli ve dengeli besinler çıkarılmalıdır.

- Yetişkinlerden farklı olarak, çocuklar için ayrıştırıcı gıdalar sağlanmalıdır. Çocuklar bu gıdalardan istikrarlı ve eşit şekilde faydalanmalıdır.
- Öğün atlaması yapılmaksızın çocukların gıdalara erişimi sağlanmalıdır.
- Çocukların uygun olmayan hava koşullarında beklememesi aynı zamanda yaşayabileceği sorunların önlenmesi adına yemek kuyruğuna girmemesi sağlanmalı, bu kapsamda çocukların özel ihtiyaçları da dikkate alınarak çocuk dostu sistem geliştirilmelidir.
- Çocuklara özel, gereksinimlerine uygun yemek alanları yapılmalıdır.
- Çocuklara besin yoluyla hastalık bulaşmasının önlenmesi amacıyla gıda güvenliğinin sağlanacak sistemler kurulmalıdır.
- Çocukların besin alerjisinin olup olmadığı tespit edilmeli ve gıda dağıtımında besin alerjisi bulunan çocuklara uygun gıdalar ulaştırılmalıdır.
- Deprem bölgesindeki çocuk beslenmesi için önlemlerin alınacağı bir sistem geliştirilmeli ve bu sistem içerisinde uzman diyetisyenlerin de yer almalıdır.
- Yetkililere, çocukların sağlıklı, yeterli beslenmesine odaklanan eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır.

SAĞLIK HAKKI

a) Çocuğun Sağlık Hakkına Dair Yasal Düzenlemeler

Sağlık, kişilerin bedensel, ruhsal, zihinsel ve sosyal açılarından iyilik durumunda olması anlamına gelmektedir. En temel insan haklarından biri olan yaşam hakkı ve bu kapsamda da sağlık hakkı ulusal ve uluslararası mevzuatta yer almaktadır. Zira, kişilerin yaşamını insan onuruna yakışır bir şekilde sürdürülebilmesi esasen sağlıklı olmalarına bağlıdır. Sağlık hakkı hem çocuk hem de yetişkinlere tanınan evrensel bir temel hak olmasının yanında, korunması gereken bir varlık olarak öncelikli nitelendirilen ‘’çocuk’’ söz konusu olduğundan yetişkinlere kıyasla çocukların sağlık hakkına dair hem ulusal hem uluslararası mevzuatta özel bir takım düzenlemelerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Çocukların sağlık hakkına dair düzenlemelerin temelini çocukların her türlü haklarını korumayı amaçlayan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme oluşturmaktadır. Bu sözleşme kapsamında en temel haklarından birinin de sağlık hakkı olduğu aşikardır. Sözleşmenin 24.maddesinde sağlık hakkı düzenlenmiştir. Bu madde ile çocukların en yüksek sağlık standartlarına ulaşma hakkını tanıyarak sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli olan sağlık hizmetlerine erişim hakkı

güvence altına alınmaktadır. Özetle temel olarak, çocuklar tam sağlık standartlarına ulaşma hakkına ve sağlıklı bir yaşam hakkına sahip olup kapsam olarak bu çocukların hangi şart ve koşulda olursa olsun beslenme, barınma, temiz su, temiz hava ve hijyen gibi temel sağlık şartlarını; önleyici sağlık hizmetleri, tanı, tedavi, rehabilitasyon ve psikososyal destek gibi sağlık hizmetlerini; hangi şart ve koşulda olursa olsun sağlık hizmetlerine ve bu kapsamda sağlık hakkına erişimin her çocuğun eşit ve ayrımcılık olmaksızın erişebilmesini; yaşlarına ve sağlık durumlarına uygun aşılanma haklarını; zihinsel, bedensel, sosyal gelişimlerinin desteklenmesini içermektedir. Anayasa'nın Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı başlıklı 17.maddesi 1. fıkrası "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." şeklindedir. Akabinde, ailenin korunması ve çocuk hakları başlıklı 41.maddesi; "(2) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babası ile kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir." düzenlemesi yer almaktadır. Bununla birlikte, sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması başlıklı 56.maddesi ise "(1) Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

(2) Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.

(3) Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

(4) Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

(5) Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir." şeklindedir. Anayasa'nın yanı sıra çocukların sağlık haklarının temin edilmesine yönelik çeşitli kanunlarda düzenlemeler yapıldığı da görülmektedir.

b) Çocukların Sağlığına Dair Saha Gözlemleri ve Çocuk Deneyimleri

Raporun bu alt başlığında Sutaşı Çadırkenti, Kocaeli Çadırkenti, Beykoz, Orhanlı, Kırıkhan Çadırkentlerindeki çocukların tuvalet/banyo, kıyafete ve hijyen ürünlerine erişime ilişkin yapılan saha gözlemleri ve çocuk deneyimleri ile bütüncül olarak ele alınacaktır. Çocukların deneyimleri ile;

i. Sağlık Hizmetlerine Erişim

Bu kapsamda, Çocukların sağlık hizmetine erişimi EK-1 de yer alan çocuk görüşme raporunda özel bir başlık yer almaksızın diğer sorular arasından tespit edilmiştir. Yetkililere ise bu husus EK-2 de yer alan yetkili görüşme raporu ile doğrudan sorulmuştur. Çocuklardan bazılarının ifadeleri ile:

“Eczane daha açılmadı, açılınca parayla olacak diyorlar.”

“Doktor da hiç gelmedi.”

“Hastane yakın değil.”

“Çadır alanında sağlık hizmeti verilmiyor.”

“Doktor var burada.”

“Sağlık ocağı hemen yanımızda.”

Beykoz Belediyesi Çadırkent yetkilileri ile yapılan görüşmede sürecin ilk başında ilk olarak yakınlarında olan üç hastaneye depremzedelerin götürüldüğü, artık konteyner hastanelerin kurulduğu ve depremzedelerin burada hizmet aldığı bilgisi verilmiştir. Bu konteyner hastanelerin ise gün 08.00-17.00 arasında hizmet verdiği aktarılmıştır.

Kocaeli Belediyesi Çadırkent yetkilileri ile yapılan görüşmede psikolog bulunduğu, 5 tane kadrolu mobil psikiyatri çocuk hekiminin olduğu, multivitamin-çinko dağıtımı yapıldığı, çadırkentinde içinde dış hastanesi bulunduğu ve sahra hastanesinin olduğu ifade edilmiştir. Kocaeli Çadırkenti'nde yetkili aktarımı ile aile hekiminin depremin ikinci gününden itibaren Hatay ilçe sağlık komisyonunda ve Defne ve Samandağ'da görevli olduğu, il sağlık müdürlüğünün yetişemediği yerlere çağırıldığı öğrenilmiştir. Saha gözlemcileri tarafından, Kocaeli Belediyesi Çadırkenti ziyareti esnasında eczanenin ziyaret esnasında kurulduğu gözlemlenmiştir.

Kocaeli Çadırkenti

Kocaeli Çadırkenti

Yukarıda yer alan çocuk ifadeleri, yetkili görüşmeleri ve yapılan gözlemler çerçevesinde çocuğun sağlığa erişim hakkının yeterli ve eşit şekilde sağlanmadığı gözlemlenmiştir. Yalnızca hastane değil, eczane sayısının da yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan, tıbbi yardım ve bakımın çocuklar özelinde mümkün oldukça yakın, kesintisiz sağlanması eksikliklerin hızlıca tamamlanması gerekmektedir.

ii. Bedensel ve Zihinsel Sağlığının Korunması ile Gelişimi

Çocukların sağlık hizmetine erişimi EK-1 de yer alan çocuk görüşme raporunda özel bir başlık yer almaksızın diğer sorular arasından tespit edilmiştir. Yetkililere ise bu husus EK-2 de yer alan yetkili görüşme raporu ile doğrudan sorulmuştur. Bu kapsamda çocuk anlatımları ile:

“Alerji hastası olduğundan çadır ortamı (toz, böcek vs.) hastalığımı tetikliyor. Alerjisi tetiklendiğinde 15 günde bir iğne yapılıyor. İğneler kortizonlu olduğundan bu doz sağlıklı değil. (..) Çocuğun rahatsızlığı nedeni ile konteynır talebinde bulunduk ancak verilmedi. Depremden sonra kekelemeye başladı. Psikolojik destek aldık. Ama çadırkente yerleşince psikolojik destek alamadık. Psikolojik destek düzenli verilmedi.”

“Doktor hiç gelmedi.”

“Rüzgar hipoglesimi hastası ve çadırda doktor yok. Hastane yakın değil.”

“Psikososyal destek çadırı var. Destek alıyoruz. Talep edilince ilgileniyorlar.”

“Bacaklarımdan dolayı çadırkentte kalmam sağlıklı. O yüzden konteynere geçmek istiyorum. Başvuru yaptık, bekliyoruz.”

Beykoz Belediyesi Çadırkent yetkilileri ile yapılan görüşmede çocukların deprem ardından psikolojisinin olumsuz etkilendiği, psikososyal destek verildiği aktarılmıştır.

Beykoz Belediyesi Çadırkent yetkilileri ile yapılan görüşmede ise, anne ve çocukların PSD ile görüştürüldüğü; engelli çocukların psikiyatrist, PSD, 3 haftada bir psikososyal destek verildiği aktarılmıştır. Bununla birlikte psikolog bulunduğu, 5 tane kadrolu mobil psikiyatrist çocuk hekimi olduğu da aktarımlar arasındadır.

Sutaşı Çadırkenti'nde yer alan psikososyal destek merkezinde yetişkin kadınların her hafta 1-2 gün toplanıp sohbet ettikleri, genelde yetişkinlere ilişkin konular konuşulduğundan genç kadın ve çocukların bu etkinliklere katılmadıkları yetkililer tarafından aktarılmıştır.

Kocaeli Çadırkenti

Beykoz Belediyesi Çadırkenti

Çocukların bedensel ve zihinsel gelişim hakkı, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini, fiziksel ve zihinsel potansiyellerini tam olarak geliştirmelerini temel haklarından biridir. Bu hak, düzenli sağlık kontrolleri, erken tanı ve tedavi hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri ve psikososyal destek gibi sağlık hizmetlerini içermektedir. Yukarıda yer alan çocuk ifadeleri, yetkili görüşmeleri ve yapılan gözlemler çerçevesinde deprem ardından çocuk gelişiminin olumsuz etkilendiği, psikososyal hizmetlerin yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda,

çocuklara uygun ve erişilebilir sağlık hizmetlerinin sunulmasını, çocuklar talebi beklenmeksizin ilgili psikologlar tarafından çocuklar ile görüşme sağlanması, bu görüşmelerin belli bir sistem çerçevesinde yapılması, çocukların hastalıklarının tespiti için düzenli kontrollerin sağlanması, tedavi hizmetlerinin uygulanması gerektirmektedir.

iii. Temiz Kıyafete Erişim

Çocukların temiz kıyafetlere erişimi de temel insan haklarından biridir ve çocukların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için çok önemlidir. Bu hak, çocukların fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamaları ve hijyen koşullarını sağlamaları için gerekli olan olanakları kullanabilmelerini kapsamaktadır. Çocukların sağlıklı bir yaşam sürdürmeleri ve gelecekte de erişim hakkına sahip olmalarını sağlamak için hayati öneme sahiptir. Bu kapsamda, çocuklara mevsime uygun temiz kıyafetlerinin olup olmadığı sorulmuş, 25 çocuk bu soruya dair fikrini beyan etmiştir. 25 çocuktan sadece 7 tanesi var olduğunu, bu çocuklardan 3 tanesi ise var olsa bile akabinde az olduğunu belirtmiştir. Kıyafet ihtiyacı olduğunu ifade eden çocuk sayısı ise 18 dir. Çocukların bazılarının ifadeleri ile:

“Var ama çok iyi değil terlik küçük.”

“Yeterli giysi yok.”

“Temiz kıyafetlerim var.”

“Eşyalarımızın bazılarını aldık bazılarını alamadık ama kıyafetlerim var.”

“Evet var ama eşyalarım evde.”

“Yaz mevsimine uygun kıyafetlere ihtiyacımız var. Evimizden hiçbir şey alamadık.”

“Yaz mevsimine uygun kıyafetlere ihtiyacımız var. Bizim bedenimize göre dağıtım yapılmıyor. Kıyafetler bazen bizim yaşımıza uygun oluyor, bazen uygun olmuyor.”

“Şuan sadece kışlık kıyafetler bizde var. Bebek kıyafetine özellikle iç giyimine ihtiyaç var.”

“Yaz mevsimine uygun kıyafetlere ve ayakkabıya ihtiyacım var.”

“Yazlık kıyafetimiz yok.”

“Az da olsa var.”

“Birkaç tane var. Kıyafetlerimi kuzenlerimle paylaşıyorum.”

Yukarıda yer alan çocuk ifadeleri ve yapılan gözlemler çerçevesinde çocukların temiz ve mevsime uygun kıyafete tam olarak erişemediği tespit edilmiştir. Bu kapsamda, çocukların giyim ihtiyaçlarının karşılanmasında cinsiyet ayrımcılığı yapılmaksızın temiz, yeterli ve mevsime uygun kıyafetlerin sağlanmasına ilişkin gerekli önlemlerin hızlıca alınması gerekmektedir.

iv. Temiz Tuvalet ve Banyoya Erişim

Çocukların tuvalet ve banyoya erişimi de suya erişim ve daha geniş bir çerçevede sağlık hakkı kapsamında değerlendirilmelidir. Zira, çocukların tuvalet ve banyoya erişim hakkı da, temel insan haklarından biridir ve çocukların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için çok önemlidir. Bu kapsamda, çocuklara kendilerinin kullanabileceği tuvalet ve banyo olup olmadığı sorulmuş, 31 çocuk bu soruya dair fikrini beyan etmiştir. 31 çocuktan sadece 4 tanesi olmadığını belirtmiştir. Bunun dışında, kendilerinin kullanabileceği tuvalet ve banyo olduğunu ifade eden çocuk sayısı 27’dir. Ancak çocuklardan 6 tanesi tuvaletlerde hijyen sorunu olduğunu, 1 tanesi ise köyde kurulan tuvalet ve banyoyu kullandığını ifade etmiştir. Çocukların bazılarının ifadeleri ile:

“Var. Duş problemi var.”

“Köyde tuvalet banyo kurdular orada yapıyorum.”

“Var. Görevliler her gün temizliyor ama yine de kirlidir. Çok kişi olduğu için tuvaletler yetmiyor.”

“Var. Banyo yapabiliyorum ama tuvaletler çirkin.”

“Var. Tuvaletler kötü.”

“Tuvaletler temiz, kendim gidebiliyorum.”

“Tuvaletler var, temizler.”

Kocaeli Belediyesi Çadırkenti

Kocaeli Belediyesi Çadırkenti

Yukarıda yer alan çocuk ifadeleri ve yapılan gözlemler çerçevesinde çocukların temiz ve yeterli banyo ile tuvalete tam olarak erişemediği tespit edilmiştir. Çocukların fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamaları ve hijyen koşullarını oldukça önemlidir. Bu kapsamda, çocuklara uygun temiz, yeterli tuvalet ve duş alanların yapılması, bu alanların hijyeninin sağlanması için gerekli önlemlerin hızlıca alınması gerekmektedir.

c) Saha Gözlemleri Çerçevesinde Çocukların Sağlık Hakkına Dair Değerlendirme ve Sonuç

Çadırkentlerde çocuğun sağlık hakkı kapsamında sağlık hizmetine, hijyen ürünlerine, tuvalet ve banyoya erişebilmeleri ve temiz/mevsim koşullarına uygun kıyafetlere ulaşabilmeleri son derece elzemdir. Belirtmek gerekir ki bu hususlar sadece çocuğun fiziksel sağlığı için değil aynı zamanda zihinsel sağlığı için de son derece önem arz etmektedir. Bu koşulları sağlamak, devletin görevleri arasındadır. Yapılan gözlemlerden hijyenik koşulların sağlanması noktasında bir çaba olduğu gözlemlenmişse de çadırkentlerde yaşayan nüfusun fazlalığı nedeniyle hijyenik koşulların insan onuruna yakışacak şekilde sağlandığı söylenemez.. Bununla beraber, hem çocuklar hem de onlara bakmakla yükümlü olan kimseler tarafından halihazırda en önemli ihtiyaçlardan birinin yazlık kıyafet olduğu ve mevsim ile yaş aralığına uygun kıyafetlerinin bulunmadığı saha gözlem ekibine iletilmiştir. Bu kapsamda:

- Çocuklar ve ailelerinin hem fiziksel hem de ruhsal ve zihinsel sağlıklarının korunması ve iyileştirilmesi için sahra hastaneleri ve aile hekimliklerinin çoğaltılarak vatandaşlar tarafından erişilebilecek lokasyonlarda bulundurulması gerekmektedir.
- Psikososyal desteğin düzenli ve sürekli olarak sağlanması gerekmektedir.
- Tuvalet, duş sayısı ve buraların temizliğinden sorumlu kişilerin sayısı arttırılmalıdır.
- Çocukların tuvalet, duş ve suya düzenli erişimi için bütüncül bir sistemin benimsenmesi sağlanmalıdır.
- Özel gereksinimli çocuklar için, çocukların ihtiyacını karşılayacak şekilde tuvalet ve banyolar yapılmalıdır.
- Hijyen denetimlerinin ilgili kişilerce daha sık yapılmasını sağlayan bir sistem kurulmalı ve sistemin işleyişine yönelik denetimler kayıt altına alınarak hazırlanacak tespit raporları ile periyodik aralıklarla süreç takip edilmelidir.
- Mevsimlik kıyafet ve bunun dağıtımı noktasında daha hızlı ve çocuk dostu bir sistem sağlanmalı, çocuklar sıraya girmeksizin kıyafetlere erişebilmelidir.

ÇOCUĞUN EĞİTİM HAKKI

a) Çocuğun Eğitim Hakkına Dair Yasal Düzenlemeler

Çocuk haklarının bütünlükçü yapısı ve hakların birbiri ile uyumu bakımından öngörülen bir hak, bir ilke ve bir usul kuralı olan çocuğun üstün yararı hem hakların eksiksiz biçimde gerçekleşmesini hem de çocuğun bütünsel gelişimini amaçlamaktadır. Bu itibarla, çocuğun gelişiminde üstün yararına hizmet eden temel haklardan biri eğitim hakkı olup hakkın önemi ve niteliği uluslararası ve ulusal düzeyde korunma altına alınmış ve eğitim hakkının hayata geçirilmesi bakımından çocuğun dinlenilme hakkının temel değer teşkil ettiği kabul edilmiştir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 28. maddesinde çocuğun nitelikli eğitim hakkı bütüncül, erişim fırsatı yönünden eşitlikçi, zamanın değişken koşullarına ve sosyo-kültürel temelleri dikkate alan yapısıyla her çocuğa sağlanması gereken temel haklardan biri olarak düzenlenmiştir. Hakkın içeriğinin tespitine ilişkin unsurlar, bölgesel inceleme ve değerlendirmeler bağlamında hakkın gerekliliklerinin yerine getirilmesinde evrensel ilkelere bağlılığı zorunlu kılmaktadır. Nitelikli eğitim hakkının bir görünümü, ayırım gözetilmeksizin ve çocuğun üstün yararı kapsamında gerçekleştirilmesinin çocuğun ulusal ve uluslararası mevzuatta yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerinin sağlanması noktasında önem

taşımaktadır. Diğer yandan, Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin 7. maddesi dikkate alındığında ise engelli çocukların diğer çocuklarla eşit şekilde tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerinden yararlanmasını sağlamanın taraf devletlerin görevi olduğu kabul edilmiştir. Sözleşme'nin eğitim hakkını düzenleyen 24. maddesine göre engelli çocuklar, eğitim hakkını fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılığa uğramadan almak durumundadırlar.

Çocukların eğitim hakkı doğrultusunda ulusal düzenlemeler kapsamında yalnızca ailenin değil aynı zamanda ulusal düşünsel yapının devlet sorumluluğunda olduğu, çocuğun ruhsal, zihinsel, sosyal ve ahlaki olarak gelişiminde aile ile birlikte toplumun da etki ve görevlerinin bulunduğu ve bu sebeple çocuğun yalnızca çocuk olmasına bağlı olarak haklarının gerçekleşmesinin devletin görev ve sorumluluğunda olduğu Anayasanın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlıklı 41. maddesinde "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasındaki eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar." hükmü ile yasal bir zeminde korunmuştur. Eğitim hakkında devletin katkı, müdahale ve sorumluluğuna dair düzenlemenin ardından "Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi" başlıklı 42. maddesinde çocukların yaşatılması, geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin olarak "Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Devlet maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürebilmek amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır." hükmüne yer verilmiştir.

Uluslararası ve ulusal düzenlemeler kapsamında çocuğun eğitim hakkının insan hakları ile taşıdığı ortak ideal devletlerin katkısını zorunlu kılan sosyal bir hak olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda, devletin eğitim hakkına ilişkin yasal yükümlülüklerini yerine getirirken hem eğitim hakkıyla ilgili sorunların hangi konu ve alanlarda vuku bulduğunun incelenmesi, eğitim hakkının gereği gibi yerine getirilmesinin önünde engel teşkil eden/edeabilecek sorunların kaynağının tespit edilmesi ve buna uygun çalışmaların yapılması hem de devletin eğitim hakkına yönelik sorumluluklarının altının çizilmesi olmak üzere birbirini tamamlayan iki yönlü amaç ve işlevi bulunmaktadır.

b) Çocukların Eğitimine Dair Saha Gözlemleri ve Çocuk Deneyimleri

Çocuk haklarının deprem bölgesinde görünürlüğü, süreçsel gelişimi ve hakların sosyal ve kamusal gerekliliklerinin tespitinde çocukların katılım haklarının bir sonucu olarak gözlem ve görüşleri rapor metoduna dayanak kabul edilmiş ve bu doğrultuda 27 çocuk, eğitim hakkı ve hakka erişim noktasında deneyim aktarımında bulunarak görüşlerini açıklamışlardır. 27 çocuktan 16'sı eğitimine devam ettiğini belirtmiştir. Eğitimine devam ettiğini belirten 16 çocuktan 1'i eğitim hakkının bir uzantısı olan eğitime erişim olanağının bulunmadığını, 3'ü ise fırsat eşitliği ve eğitim-öğretim malzemesi sağlanmasının yeterli düzeyde olmadığını ifade etmiştir. Çocukların anlatımı ile;

“Okula gidiyorum ama okul buraya uzak ve yürüyerek gidiyoruz. Okula varınca yoruluyoruz. Okul haftada 3 gün ve günde iki saat sadece ders oluyor.”

“6. sınıf öğrencisi. Okula gidiyor. Kitapları eksikmiş. Önceden kitaplar verilirken kayıt yapılmıyordu. Şimdi kitap verilirken ön kayıt yapılıyor.”

“8. Sınıf öğrencisiyim. Okula devam ediyorum. Kırtasiye malzemelerim ve kitaplarım eksik.”

“Evet. Ama çok fazla imkânsızlık var. Eğitim verilen çadır genelde dolu oluyor. Yaş gruplarına göre eğitim veriliyor. (Kendisi lise sonda).”

“Burada okul var ama öğrenci sayısı doldu diye okula gidemiyorum. Okula gitmek istiyorum.”

27 çocuktan 11'i eğitimlerine devam etmediklerini belirtmişlerdir. Çocukların eğitim haklarının sağlanmaması yönünde sebep teşkil ettiklerini düşündükleri hususlar birkaçının anlatımı ile;

“5. sınıf öğrencisi. Depremden sonra okula hiç gitmedim. Okul başlayacak ama gidecek miyim bilmiyorum, okul eşyası verilecek mi bilmiyorum. Bize (köye) hiç okul eşyası gelmedi. Hâkim olmak istiyordum ama artık olamam deprem oldu çünkü.”

“Burada okul var ama öğrenci sayısı doldu diye okula gidemiyorum. Okula gitmek istiyorum.”

“Okula gitmiyorum çünkü çadırda okul yok. Önceden gittiğim okul da kapalı.”

“Okul çok uzakta gidemiyorum. Okula gitmek istiyorum.”

“Eğitim olanağım yok (özel gereksinimli çocuk)”

“Okula gitmiyorum. Okula sokmuyorlar. Okula gitmek istiyorum.”

Yukarıda çocuk anlatımları ile detaylarına yer verilen deprem bölgesi ve çadırkentlerde eğitim hakkına erişimin, çocukların somut ve güncel ifadeler ile okullaşma oranının azaldığını, okul terk oranında artış yaşanabileceğini, akademik eğitimin bir parçası olarak okul araç-gereçlerinin sağlanmadığını, okula fiziki erişimin desteklenmediğini, eğitim hakkına yönelik yerinde, şart ve koşullara uygunluk yaklaşımının stratejik olarak benimsenmediğini, eğitimde niteliğin örselendiğini gözler önüne sermektedir. Eğitim hakkının “erişim” ve “içerik” meselesini tümüyle karşılaması koşulu ile temel insan hakları değerlerinin çocuklar bakımından sağlandığı ön kabulünün ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerde yer alması sebebiyle açıklanan halihazırdaki sorun, eksiklik, ihmal ve gelecek bakımından tehlike arz ettiği değerlendirilen hususlara yönelik eylem planı oluşturulması gerekmektedir.

c) Saha Gözlemleri Çerçevesinde Çocukların Eğitim Hakkına Dair Değerlendirme ve Sonuç

Devletin Anayasal sorumluluk ve yükümlülükleri kapsamında çocuk haklarına aktif saygı gösterilmesi ilkesi, deprem bölgesi ve çadırkentteki çocukların eğitim hakkının hayata geçirilmesinde başlangıç noktasıdır. Okullaşma oranı, eğitim-öğretim malzemesine erişim, ulusal eğitim sisteminin hedeflediği işlevleri içerir eğitim hakkının halihazırda ulusal politikalar doğrultusunda deprem bölgesindeki uygulamalarının yeterli olmadığı çocuk deneyim aktarımı ve saha gözlemleri neticesinde tespit edilmiştir. Bu kapsamda çocuk haklarının bütünlükçü yapısı gereği;

- Eğitim hakkına yönelik eylem, faaliyet ve karar alma mekanizmalarının her aşamasında çocuğun üstün yararı en başta gözetilmelidir.
- Ulusal ve uluslararası mevzuat kapsamında eğitime ilişkin yasama, politika geliştirme ve eğitime yönelik her türlü hizmet sunumunda kanuni düzenlemelerin gerektirdiği ölçüde ve süreklilik temelinde plan, proje ve çalışmaların, çocuk ve çocukların haklarından yararlanmaları bakımından olası etkileri ve bu bağlamda “çocuk etki değerlendirme raporlarının” kurumlar arası iş birliği çerçevesinde “deprem bölgesi ve çadırkentteki çocukların okullaşma verileri” dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
- Eğitim hakkının kapsayıcı ve eşitlikçi niteliği gereği deprem bölgesi ve çadırkentteki çocukların eğitim hakkının tamamlayıcı gereksinimleri olan eğitim-öğretim malzemelerine yönelik yeterli ve güvenilir veriler en kısa sürede tespit edilmeli ve toplanmalıdır.

- Çocukların eğitim hakkına erişiminde ayrımcı ve/veya eşitsiz yönlerin belirlenmesi amacıyla hizmet edecek iş birliği çalışmalarının ve uygulamanın temel birleşeni niteliği taşıyacak politikalar, bölgenin sosyo-kültürel yapısı dikkate alınmak suretiyle kamu kurum ve kuruluşlarının ayrıntılı ve ayrıştırılmış analiz, gösterge ve istatistikler doğrultusunda yürütülmelidir.
- 5. madde kapsamındaki yürütüm sürecine özel kurum ve kuruluşların tavsiye niteliğindeki çalışmalar dahil edilmelidir.
- Deprem bölgesi ve çadırkentteki çocukların okullaşma oranlarının sonraki süreçlerdeki politikalarda girdi niteliği kazanması amacıyla gelişim süreci değerlendirilmeli ve bu doğrultuda süreçsel raporlarla güncel sorunların çözümünde eşgüdümlü çalışmalar yapılmalıdır.
- Çocukların eğitim hakkının gerçekleşmesi bakımından yapılacak değerlendirmeler, çocukların diğer tüm hak ve özgürlüklerinin sağlanması kapsamında ayrıca ele alınmalıdır.
- Özel gereksinimli çocukların eğitime erişiminde gereksinimlerine uygun, doğrudan ya da dolaylı ayrımcılık içermeyen ve kapsayıcı yaklaşımlar benimsenmelidir.
- Deprem bölgesinde okullaşma politikalarına yönelik çalışmalara ilişkin bütçede çocukların eğitim hakkı kapsamında görünür kılınması amacıyla “dönemsel çocuk bütçe raporları” hazırlanmalı, çocukların eğitimi için ayrılan kaynakların neler olduğu analiz edilmeli ve böylece uluslararası mevzuatta eğitim hakkının ulusal uygulanabilirlik ölçüsüne açıklık kazandırılmalıdır.

ÇOCUĞUN OYUN HAKKI

a) Çocuğun Oyun Hakkına Dair Yasal Düzenlemeler

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün tanımına göre sağlık, “sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil aynı zamanda ruhen, bedenen ve sosyal yönden tam iyi olma halidir.” Dolayısıyla herhangi bir sağlık sorunu olmasa da çocuğun sağlıklı kalabilmesi adına ruhen bedenen ve sosyal yönden de gelişimler yaşanmalıdır.

Bu gelişimlerden en önemlisi de çocuğun oyun hakkıdır. Beslenme, sağlık ve eğitim hakkı gibi önemli ve temel bir hak olan oyun hakkı, Türkiye’nin imzaladığı ve 1995 yılında yürürlüğe giren Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 31. maddesi uyarınca “Taraf Devletler, çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde)

bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.” Oyun, Türk Dil Kurumu’na göre “yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence” olarak tanımlanmaktadır. Önemle belirtilmelidir ki oyun, yaşamın başladığı tarihten itibaren varlığını koruyan, farklı zaman ve koşullarda amacı ve kazandırdıkları farklı olan; insanın kendi duygu ve düşüncelerini yansıtmaya yardımcı olan bir araçtır. Oyun çocuğun dili ayrıca sahip olduğu doğal bir yetenektir. Hatta öyle ki oyun tüm dünya çocukları tarafından evrensel bir dildir. Çocuk oyunla öğrenir. Dolayısıyla ilerleyen yaşlarda çevresinden gelecek taleplere karşılık vermeyi, kendilerini ifade etme aracını oyunla sağlar ve oyunla gündelik hayata katılır. Çocuklar genelde toplumda gördükleri olayları oyun ile dışarıya yansıtır. Bu nedenle oyun hakkı katılım hakkı ile de bağlantılı bir haktır. Oyun hakkının kısıtlandığı durumlarda katılım hakkının da etkilendiğini söylemek mümkündür.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 12. maddesinde yer alan “Çocuğun Katılım Hakkı” en yalın ifade ile çocuğun kendini etkileyecek her konu ve durumda görüşlerini serbestçe ifade etmesi olarak tanımlanabilir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi uyarınca ilgili sözleşmenin 12. maddesi sözleşmenin temelinde yatan ilkelerden biridir. Belirtilmelidir ki oyun bir lüks değil temel bir çocuk hakkıdır. Dolayısıyla oyun hakkının çocuğun yaşamı ve gelişimi üzerindeki önemi çok iyi kavranmalı ve saygı duyulmalıdır. Ayrıca her çocuğun hakkı olan oyun hakkının engelli çocuklar açısından erişiminin sağlanması önem arz etmektedir.

b) Çocukların Oyun Hakkına Dair Saha Gözlemleri ve Çocuk Deneyimleri

29 çocuğa “Boş zamanlarını nasıl değerlendiriyorsun, oyun oynuyor musun? Oyun alanları yeterli mi?” diye sorulduğunda 12 çocuk kendi içlerinde kendi imkânlarıyla arkadaş gruplarıyla oynadığını, 1 çocuk babasının sahip olduğu koyunlarla vakit geçirdiğini ve babasına yardım ettiğini belirtilmiştir. Çocukların anlatımı ile:

“Üç arkadaş birlikte oynuyoruz.”

“Biz üç arkadaş burada çadırların önündeki alanda oynuyoruz.”

“Abimle oynuyorum.”

“Çadır kentteki çocuklarla birlikte oyun oynuyoruz. Oyun alanı burada yok.”

“Çocuklar kendileri oyun oynuyor. Oyun alanı yok.”

“Boş zamanlarımda koyunlarla vakit geçiriyorum. Babama yardım ediyorum. Abilerim koyunlara bakıyor ben de gidiyorum. Büyüyünce ben de koyuncu olmak istiyorum. Koyunların yünlerini kırptık biz. Abim de tamirci olmak istiyor.”

1 çocuk çadırkentte eskiden park olduğunu ama artık olmadığını ve 2 çocuk ise çadırkent dışındaki parka giderek oyun oynadıklarını, 2 çocuk ise çadırkentteki toz ve kalabalığın sebep olduğu olumsuz şartlardan dolayı oyun oynayamadıklarını belirtmiştir. Çocukların anlatımı ile:

“Burada park vardı, götürdüler.”

“Oyun oyuyorum arkadaşlarımla,4 tane arkadaşım var. En solda park var, parkta kaydırak ve salıncak var Oyun oynuyorum , ebelemeceyi , saklambacı çok seviyorum. Yan tarafta park var oraya da gidiyorum.”

“Buraya kurulan oyun alanları bazen açılmıyor. Oyun alanı var. Ama oyun sırası çok fazla oluyor. Karınca gibi. Oyuncaklar düzgün dağıtılmıyor. Tüm çocuklara yetecek kadar oyuncak getirilmiyor. Burada 500 tane çocuk var.”

“Yaşı küçük, çadır kentte kreş var mı bilmiyorum. Çadır kentte toz çok olduğundan çok fazla çadırın dışına çıkaramıyoruz.”

Kalan çocuklar ise çadır kentte herhangi bir oyun parkı ya da oyun alanı bulunmadığını ifade etmiştir.

“Köyde hiçbir şey yok. Annem çadır kentte çamaşırhanede çalışıyor. Bazen buraya geliyorum. Köyde oyun alanı yok ve kimse bizi ziyaret edip oyun oynamıyor.”

“Çocuklar için oyun alanı yok.”

“Oyun alanı burada yok.”

“Çadırın içinde oyun oynuyoruz.”

“Çadırda oyun alanı yok. Kimse benimle oynamıyor.”

“Oyun oynatmıyorlar. Bir şey yapmıyoruz.”

“Küçük çocuklar boş alanlarda oynuyor, park yok.”

“Çocuklar kendileri oyun oynuyor. Oyun alanı yok.”

“Çadırın içinde oyun oynuyoruz.”

Yukarıda yer alan, çocuk deneyim aktarımı ve saha gözlemleri doğrultusunda çocukların büyük bir çoğunluğunun oyun hakkına erişiminin kısıtlandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca asbest tozları arasında oyun oynamaları çocuğun sağlık hakkı açısından da bir eksikliklerdir. Bu kapsamda çadırkentlerde çocukların sağlıklı oyun hakkına yönelik ihmallerin bulunduğunu söylemek mümkündür. Çocuklara özel temiz sağlıklı bir oyun alan ve oyun parkı sayısı yeterli değildir. Çalışmalarımız sırasında gözlemlerimiz doğrultusunda çocukların oyuna ve topluma karışmaya oldukça ihtiyaçları vardır. Dolayısıyla yetkililer tarafından çocukların oyun haklarına erişimi doğrultusunda gerekli girişimlerin ivedilikle yapılması gerekmektedir.

c) Saha Gözlemleri Çerçevesinde Çocukların Oyun Hakkına Dair Değerlendirme ve Sonuç

Çocukların eğitim, sağlık, barınma hakkı gibi temel bir gereksinimi olan oyun hakkı çocukluk dönemi açısından büyük bir öneme sahiptir. Çünkü özellikle afet zamanlarında oyun, çocuğun olan biteni anlamlandırmak ve etraflarıyla yeniden bağlantı kurabilmesini sağlayan onarıcı bir iletişim sağlar. Oyun, çocuğun maddi manevi gelişimine katkı sunar. Çocukların salt çocuk olmalarından kaynaklanan hakları vardır. Önemle vurgulanmalıdır ki yetişkinlerin, yetkililerin sözleşmeye taraf devletlerin çocuğun oyun hakkını tanıma, bu hakka erişimi sağlama ve fırsatlar yaratma yükümlülükleri vardır. Bu kapsamda:

- Çadırkentteki çocukların yaş grubuna uygun oyun alanları yapılmalıdır.
- Çocukların normalleşme ve güvende olma duygularını yeniden kazanmasına destek olan nitelikte, uygunlukta çocuk sayısı ile gereksinimleri dikkate alınarak oyuncak temin edilmelidir.
- Çocukların sağlığı açısından asbest içeren molozlar bir an önce toplanmalı ve çocukların oyun alanlarının çok uzağına bırakılmalıdır.
- Özel gereksinimli çocukların gereksinimlerine uygun oyun parkları tesis edilmelidir.
- Çocuğun oyun hakkı kapsamında okul öncesi öğretmenlerinin pedagojik eğitimin gerekliliklerin sağlanması, çocukların zihinsel gelişimlerinin takibinin yapılması

amacıyla katkı sunmalarının arz ettiği önem kapsamında yapacakları çalışmaların hayata geçirilmesi planlanan projeler kapsamında dikkate alınmalıdır.

- Afet zamanlarında oyun, çocuğun yaratıcılığını, öz bilincini ve ait olma duygusunu geliştirebileceği oyuncakların temin edilmesi gerekmektedir.
- Oyuncak tavsiyeleri açısından:
Hijyen koşulları dikkate alınarak yeni, paketli olması, evrensel olarak sıcaklık, güvenlik, ilgi ve arkadaşlık duygusunu uyandırdığından yumuşak, pelüş oyuncaklar Resim defteri, pastel ve kuru boya ve zararlı maddeler içermeyen oyun hamuru ve çocukların beraber oynamasına imkan tanıyan çeşitli ebatlarda top, çocuğun sağlık hakkı kapsamında çeşitli fiziksel aktivitelere yönelik malzemeler yapboz vb. oyuncakların temin edilmesi.
- Çok fazla yokuşlu yüzeyler ve dar geçitler gibi çevresel engeller oyun alanları erişimi kısıtlamamalıdır.
- Engelli çocukların oyun hakkı kapsamında ebeveynler, yetkililer bilgilendirilmelidir.
- Düzenli aralıklarla çocuklar için etkinlik düzenlenmelidir.

ÇOCUĞUN İYİ VE GÜVENDE OLMA HALLERİNİN SAĞLANMASI

a) Çocuğun İyi ve Güvende Olma Haline Dair Yasal Düzenlemeler

Çocuğun iyi olma hali çocukların sadece geleceğe hazırlanması gereken bir yetişkin adayı olarak görülmemesi, çocuğun mevcut durumdaki iyilik haline de odaklanmak olarak tanımlanabilir. Çocukların içinde buldukları mevcut durumun belirlenerek, yaşam kalitelerinin artırılması, yeteneklerine odaklanarak gelişimlerinin sağlanması, çocuk refahını sağlayan sistemlerin kurulması ve çözümlerin üretilmesidir. Bununla birlikte, deprem bölgesindeki çocukların kendilerini güvende hissetmesi gelişimleri ve sağlıkları açısından da elzemdir. Deprem bölgesindeki çocukların iyi ve güvende hissetmeleri çocukların üstün yararı gereği olup devletin bu konuda güvence sağlaması yükümlülüğü gereğidir. Zira bu yükümlülük ulusal ve uluslararası metinlerde düzenlenmiştir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 3. maddesi 1. fıkrasına göre “Kamusal yada özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar yada yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.” Şeklindeki düzenleme ile çocuğun üstün yararı temel ilkelerden biri olarak yer almıştır. Bu madde ile çocuğun iyi ve güvenli olma halinin temel fikri çizgisi belirlenmiştir. Anayasanın 41.

Maddesinin ilk fıkrasında “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma (...) hakkına sahiptir.” ikinci fıkrasında ise “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.” şeklinde düzenlemeler ile çocuğun üstün yararına açıkça yer verilmiştir. Dolayısıyla, her çocuğun kendini iyi ve güvende hissetmesi her koşulda devletin temel yükümlülüklerinden biridir.

b) Çocukların Çocuğun İyi ve Güvende Olma Haline Dair Saha Gözlemleri ve Çocuk Deneyimleri

Çocuklara sorulan sorulardan 22 çocuk “Bir sorun yaşadığın zaman veyahut bir şeye ihtiyacın olduğunda kendini rahatça anlatabiliyor musun? Kime anlatmayı tercih ediyorsun?” sorusuna dair fikrini beyan etmiştir. Bu çocuklardan büyük bir kısmı sorun yaşadığı zaman annesi ile paylaştığını söylemiştir. Çocuklardan bazılarının ifadeleri ile:

“Anne ve babama.”

“Kimseye söylemiyorum, biz üçümüz oynuyoruz işte.”

“Söylemiyorum, kalbimde kalıyor, bu arkadaşlarımla oynuyorum.”

“Kötü bir şey yaşarsam tek anneme anlatırım.”

“Bir şey olursa güvenliğe, anneme ya da babama söylerim. Ama olmuyor.”

“Sorun yaşarsam annem ya da babama söylerim.”

“Kimseye anlatmıyorum.”

“Bir sorun olduğunda anneme söylüyorum.”

“Çadırkent yetkililerine söylüyoruz, not alıyorlar.”

“Gelen insanların devamlı ihtiyaç sormasından bunaldım, herkes soruyor ama sonra bir şey yapmıyor. Kayıt masası olmadığı için gelen yardımlar rastgele dağıtılıyor.”

“Buradaki gönüllülere söylüyorum ama hepsine değil. Doktor var burada.”

“Rahatça söyleyemiyorum, sadece anneme söylüyorum.”

“Başıma bir şey gelirse polislere söylerim.”

“Annemlere söylüyorum, asker abilere de söyleyebilirim ama annem burada çalışıyor. Kur’an hocası ona da söylüyorum.”

“Askerlere söylüyorum.”

Yukarıda yer alan, çocuk deneyim aktarımı ve saha gözlemleri neticesinde, çocukların iyi ve güvende olmama hallerinde yaşadıkları problemin çözümü için anneleri ile durumu paylaşacaklarını ifade etmişlerdir. Ancak raporun diğer başlıklarından da anlaşılacağı üzere yaşanan sorunların çözümü ebeveynleri çoğu durumda aşan problemlerdir. Bu sebeple, yetkililerin çadırkentte kalan kişiler ile yaşanan sorunları sistematik şekilde konuşması, bu görüşmelere çocukların yaşadığı sorunların da dahil edilmesi gerekmektedir.

c) Saha Gözlemleri Çerçevesinde Çocukların Çocuğun İyi ve Güvende Olma Haline Dair Değerlendirme ve Sonuç

Çadırkentlerde çocukların iyi ve güvende olma hallerinin sağlanması bu durumun süreklilik arz etmesi öncelikli konular arasındadır. Bu kapsamda;

- Çadırkentteki çocukların iyi ve güvende olma hallerinin sağlanması adına yukarıda yer alan başlıklardaki çözüm önerilerinin bütüncül olarak uygulanması gerekmektedir.
- Odağına çocukların yaşamını bütünsel olarak alan, çocuğun üstün yararını gözeten sistemler üretilmeli, bu sisteme ilgili kurum ve kuruluşlar dahil edilmelidir.
- Çocukların iyi ve güvende olma halinin sağlanması adına çadırkentte bulunan çocukların da görüşlerinin alındığı kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmelidir.
- Çocuklara ruh sağlığı ve psikososyal destek hizmetleri uzman kişilerce sağlanmalıdır. Bölgede yer alan yetkililere, çocukların ebeveynleri ile çocukların bakımını sağlayan kişilere ruh sağlığı ve psikososyal destekleyici hizmet sağlanmalıdır.

ÇOCUKLARA SORDUK: SİZİ NE MUTLU EDERDİ?

Raporda birçok değerlendirme ve çözüm önerisine yer verilmiştir. Ancak bu öneriler her ne kadar çocukların aktarımı ve gözlemler sonucu oluşturulsa dahi, çocuğun iyi olma hali ve mutluluğuna dair doğrudan kendi ifadelerinin yer almaması çocuğun katılım hakkı ve kendini ilgilendiren konularda kendisini ifade etme hakkını engelleyecektir. Zira, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede de "...Bütün çocuklar kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini özgürce ifade edebilme hakkına sahiptir" şeklinde düzenleme mevcuttur. Ulusal ve uluslararası metinlerde düzenleme bulan, çocukların katılım ve kendilerini ifade etme haklarını çocukların yaşadıkları hak ihlallerini önlemek ve ihlaller ardından kalıcı çözüme ulaşmak için önemli bulmaktayız. Bu sebeple, bu başlık altında "Burada seni ne iyi hissettirir? Mutlu eder?" soruları ile çocuğun iyi olma halinin çözümleri çocuk anlatımı ile aktarılacaktır. Çocukların ifadeleri ile:

"Bisiklet, çikolata. Geçen gün çikolata getirip dağıtmamışlar. Oraya bir yere kilitlemişler."

"Bisiklet istiyorum."

"Bisiklet istiyorum."

"Burada bakkal olması beni mutlu ederdi."

"Bir sürü oyuncak olsa çok mutlu olurum. Bir de kuşlar ve güvercinler beni mutlu eder."

"İnek koyun beni mutlu eder. Futbol oynamak da beni mutlu eder."

"Oyun alanı çok olsun. Oyuncak dağıtılsın."

"Oyun alanı çok olsun. Oyuncak ve bisiklet istiyorum."

"Aslanlı oyuncak ve küçük arabaları olursa mutlu olurum. Daha çok oyun oynamak istiyorum."

"Resim yapmayı seviyorum ama resim defterim ve boyalarım yok. Resim defterim olursa mutlu olurum. Bir de oyun yerimiz olsun."

“Oyun çadırı olursa güzel olur. Küçük arabalarda bize getirilirse mutlu olurum.”

“Burayı çok seviyorum. Oyun yeri daha çok olsun.”

“Çadırda yaşamayan çocuklarda stadyuma geliyor ve rahatsız ediyorlar. Burada çok oyuncak ve havuz olursa mutlu olurum.”

“Çadırda yaşamayan çocuklarda stadyuma geliyor ve kavga ediyoruz. Onların buraya gelmelerini istemiyorum. Oyuncak istiyorum.”

“Arkadaşlarım yok. Oyun oynamak, kitap ve oyuncak istiyorum.”

“Önceden benim çok oyuncaklarım vardı. Hepsi gitti.”

“Ben sadece okula gitmek istiyorum.”

“Parkta oyun oynamak.”

“Bacaklarımdan dolayı çadırkentte kalmam sağlıklıdır. O yüzden konteynere geçmek istiyorum. Başvuruyu yaptık bekliyoruz.”

“Kardeşlerimin ve ailemin daha rahat bir ortamda yaşamaları, eğitimime devam edebilmek.”

“Dünya düzelsin yeter”.

“Evim olsun istiyorum, burada mutlu değilim.”

“Eğlence havuzu olsa mutlu olurum.”

“Kocaman zıp zıp olsa hoşuma giderdi.”

“Akülü arabalar beni mutlu ederdi.”

“Oyun çadırı.”

“Oyun.”

“Mutlu anlar.”

Yukarıda yer alan çocuk anlatımları ile çocukların büyük bir kısmı oyun alanlarını ve oyuncakları yetersiz bulduğunu ifade etmiş, akabinde eğitimlerine devam etmek istediklerini, hastalığı sebebiyle uygun koşullarda yaşamak istediklerini beyan etmişlerdir. Bu kapsamda, yetkililerce çocukların ihtiyaçları, her çocuk özelinde çocukların görüşleri de alınarak tespit edilmeli ve giderilmelidir. Aksi halde, çocuk hakları kültürünün ve çocuk odaklı yaklaşımın oluşması eksik kalacaktır. Çocuk hakları ihlallerini önlemek ve ihlallere karşı kalıcı çözümler üretilerek hayata geçirilmesi mümkün olmayacaktır.

SONUÇ

Bu raporda da görüldüğü üzere; doğal afetlerde çocuğun korunmasına dair özel olarak yapılmış bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Doğal afette ve her koşulda çocuğun korunmasına dair devletin yükümlülüğü; çocuk haklarına dair genel düzenlemeler olan ulusal ve uluslararası mevzuatımızdaki hükümlerle sağlanmaktadır.

Doğal afet özelinde çocuğun korunması ve çocuk hak ihlallerinin önlenmesine dair yasal düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Ülkemizin de taraf olduğu BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 4. Maddesi uyarınca; Devletin güç koşullar altındaki çocuklar için, her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alması yasal zorunluluktur. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Devletin eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası iş birliği çerçevesinde bu tür önlemleri alması gerekmektedir.

Devlet güç koşullar altındaki çocukları hiçbir ayrımcılığa tabi olmaksızın, depremin büyüklüğü, aynı anda 11 ilde gerçekleşmesi, eleman yetersizliği gibi hiçbir mazerette bulunmayarak, çocuğun üstün yararını esas alarak bu sözleşmede tanınan tüm haklarını sağlaması gerekmektedir.

Bunun için gerekli tüm alt yapı, kurum ve kurumlararası iş birliği ve koordinasyonun eş zamanlı ve sürekli olarak sağlanmalıdır.

Tüm bunların ise doğal afet anında değil, doğal afet öncesindeki bir çalışma ve planlamayla yapılması gerekmektedir. Bu planlamanın, afet anında devreye girmesi gerekmektedir.

Bu raporda çocukların iyi ve güvenli hallerinin gerçekleşmesi için; tespit edilen ve yapılması gerekenler belirtilerek; çocuğun her koşulda ve durumda korunmasına dair Devlete ve hepimize düşen yükümlülükleri bir kere daha vurgulamaktayız.

EK-1: ÇOCUK GÖRÜŞME RAPORU

Dolduran Kişi:

Çocuğun yaşı, cinsiyeti:

Tarih ve yer:

Burada kiminle beraber ve kaç kişi kalıyorsun?	
Kaldığın yer rahat mı? Isınma problemi yaşıyor musun? Bu yer için önerilerin var mı? (kaldığın yer nasıl olsun istersin?)	
Yemek ve barınma ihtiyacın karşılanıyor mu? Yeterli mi?	
Burada kendini güvende hissediyor musun?	
Boş zamanlarını nasıl değerlendiriyorsun? Oyun alanları var mı? Yeterli mi?	
Eğitimine devam ediyor musun?	
Senin kullanabileceğin banyo ve tuvalet var mı?	
Mevsime uygun temiz kıyafetin var mı?	
Bir sorun yaşadığın zaman veyahut bir şeye ihtiyacın olduğunda kendini rahatça anlatabiliyor musun? Kime anlatmayı tercih ediyorsun?	
Burada seni ne iyi hissettirir? Mutlu eder?	

EK-2: YETKİLİ GÖRÜŞME RAPORU

Dolduran Kişi:

Çocuğun yaşı, cinsiyeti:

Tarih ve yer:

Çocuklar için kayıt tutuluyor mu? Tutuluyorsa nasıl tutuluyor? Kayıt masası oluşturuldu mu?	
Bölgedeki çocuk güvenliğini sağlayan mekanizmalar nelerdir?	
Özel gereksinimli çocuklara gerekli hizmetler sağlanıyor mu? Nasıl sağlanmaktadır?	
Çocuklara dair sağlık ve psikolojik destek süreçleri ne şekilde yürütülmektedir?	
Çocukların rutin tıbbi kontrolleri yapılmakta mıdır? Yapılmaktaysa hangi sıklık ve kapsamda yapılmaktadır?	
Sağlık problemi yaşayan çocukların tedavileri yapılıyor mu? Ne şekilde yapılmaktadır?	
Bebek emzirme odası bulunmakta mıdır?	
Bebek bezi ve gıdalara ulaşım ne sıklıkla ve nasıl sağlanmaktadır?	
Menstrual hijyen ürünlerine ulaşım ne sıklıkla ve nasıl sağlanmaktadır?	
Çocuklar eğitimlerine nasıl ve nerede devam etmekte midir? Yaş gruplarına göre planlama yapıldı mı?	
Yaşam alanlarındaki atıklar nerede toplanmaktadır? Atıkların bölgeden uzaklaştırılması için çalışmalar yapılıyor mu?	
Sığınmacı – mülteci çocuklar için tercüme hizmeti yapılmakta mıdır?	

